

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС. КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.1:340.13(477)

В.П.Климчук

**ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕЯКИХ ІНСТИТУТІВ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ
КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА**

У статті розглянуто питання про осіб, які не можуть бути допитані як свідки у кримінальному провадженні, а також поняття та значення показання як джерела доказів у кримінальному судочинстві. Проаналізовано основні проблеми застосування показання як доказів у кримінальному процесі, зокрема використання показання з чужих слів. Під час дослідження визначено умови та критерії показання як джерела доказів в кримінальному процесі. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення інституту кримінально-процесуального імунітету і статусу суб'єктів кримінального процесу, які наділені імунітетами.

Ключові слова: свідок, допит, таємниця, показання, джерело доказів, доказування, кримінальне судочинство, показання з чужих слів, імунітет.

В статье рассмотрен вопрос о лицах, которые не могут быть допрошены как свидетели в уголовном производстве, а также понятие и значение показания как источники доказательств в криминальном судопроизводстве. Проанализированы основные проблемы применения показания как доказательства в криминальном процессе, в частности, использование показания с чужих слов. В ходе исследования определены условия и критерии показания как источника доказательств в криминальном процессе. Сформулированы предложения по усовершенствованию правового статуса субъектов уголовного процесса, обладающих иммунитетом.

Ключевые слова: показания, источник доказательств, доказывание, криминальное судопроизводство, показания с чужих слов, свидетель, допрос, тайна, иммунитет.

The issue of the persons who can not be questioned as witnesses in criminal proceedings is considered. A concept and value of testimony as sources of proofs are considered in the criminal legal proceeding are studied. Problem issues of an application of testimony are analyzed as the proofs in a criminal process, in particular, the use of testimony according to the stranger stories are analyzed. In the course of the research there are defined the conditions and criteria of testimony as sources of proofs in a criminal process. Several concrete principles for perfection of the immunity in general and legal status of subjects of immunity in criminal procedure are formulated.

Keywords: testimony, source of proofs, finishing telling, criminal legal proceeding, testimony according to the stranger stories, witness; interrogation; secret, immunity.

На сьогодні кримінальне судочинство не може обходитися без показань свідків, оскільки живе слово очевидця, учасника події, що досліджується, завжди

відіграватиме велику роль у встановленні істини. Однак у судовій і слідчій практиці склалася думка, що свідком є особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка лише зобов'язана з'явитися за викликом, дати правдиві показання (п. 1 статті 65 *Кримінального процесуального кодексу України* (далі – КПК), а в разі відмови від дачі показань чи дачі завідомо неправдивих показань нести кримінальну відповідальність [1]. Проте не слід забувати, що свідок, вступаючи у кримінально-процесуальні відносини, набуває разом з обов'язками певних прав, від реалізації яких залежить його безпека, недоторканність, а іноді навіть життя, що визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ч. 1 ст. 3 Конституції України) [2].

У процесі кримінального судочинства нерідко виникають проблемні питання щодо можливості допиту в якості свідків окремих осіб, яким відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, з наступним вирішенням питання про застосування щодо них заходів забезпечення безпеки відповідно до чинного законодавства і конкретних обставин справи.

Зокрема, заслуговує на увагу розгляд таких проблемних питань:

1) доцільність та наслідки звільнення деяких категорій громадян від обов'язку давати показання у якості свідків (*п. 2 статті 65 КПК*);

2) доцільність та наслідки звільнення деяких категорій громадян від відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (*стаття 63 Конституції України, положення якої відтворені і в КПК* (підпункт 3 п.1 ст.66);

3) можливість визнання у кримінальному судочинстві допустимим доказом показання особи з чужих слів (ст. 97 КПК) та необхідність визнання такої особи свідком у кримінальному судочинстві і застосування до неї особистих заходів безпеки у передбачених законом випадках.

Отже, згідно з п. 2 ст. 65 КПК України *не можуть бути допитані як свідки:*

1) захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, законний представник потерпілого, цивільного позивача у кримінальному провадженні – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника;

2) адвокати – про відомості, які становлять адвокатську таємницю;

3) нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю;

4) медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю;

5) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

6) журналісти – про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації;

7) професійні судді, народні засідателі та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) свідомо неправосудного вироку, ухвали;

8) особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення;

9) особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їх особи;

10) особи, які мають відомості щодо дійсних даних про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо цих даних.

Відповідно до положень п. 3 вказаної статті особи, вказані в пунктах 1–5 частини другої цієї статті, стосовно зазначених довірених відомостей можуть бути звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, що довірила їм ці відомості, у визначеному нею обсязі. Таке звільнення здійснюється у письмовій формі за підписом особи, що довірила зазначені відомості.

Згідно з п. 4 названої статті не можуть без їхньої згоди бути допитані як свідки особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники дипломатичних представництв – без згоди представника дипломатичної установи.

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд перед допитом осіб, зазначених в абзаці першому цієї частини, зобов'язані роз'яснити їм право відмовитися давати показання.

Стаття 65 КПК не містить законодавчих посилань щодо пояснення та обґрунтування названих і закріплених у ній положень. Відповіді можна знайти в окремих законодавчих та нормативно-правових актах, які врегульовують професійну діяльність вказаних у цій статті осіб.

Так, зміст адвокатської таємниці визначає Закон України ” від 5 липня 2012 року “Про адвокатуру і адвокатську діяльність (ст. 22) [3], зміст нотаріальної таємниці визначає Закон України від 2 вересня 1993 року “Про нотаріат” (ст. 8) [4], поняття лікарської таємниці закріплене у Клятві лікаря, затвердженій Указом Президента України від 15 червня 1992 року [5], право і обов'язок журналіста на збереження таємниці авторства та джерел інформації закріплено в Законі України від 16 листопада 1992 р. “Про друковані засоби масової інформації (пресу) (ст. 26) [6], та Законі України від 21 грудня 1993 року “Про телебачення і радіомовлення” (ст. 59) [7], тощо.

Але проблема залишається невичерпаною. Визначаючи достатньо широкий перелік осіб, які не підлягають допиту в якості свідка, законодавець, з одного боку, до нього цілком слушно включає лікарів, журналістів тощо, а з іншого, КПК безпідставно виключив з переліку осіб, які не підлягають допиту в ролі свідка, осіб, які згідно з висновком судово-психіатричної чи судово-медичної експертизи через свої фізичні або психічні вади не можуть правильно сприймати факти, що мають доказове значення, і давати показання про них, що було закріплено у п. 3 ч. 1 ст. 69 КПК України станом на 2011 рік. Здоровий глузд, між тим, визначає недоцільність допиту хворих на шизофренію, параною, білу гарячку та інші психічні захворювання, які ставлять під сумнів об'єктивність свідчень відповідних осіб.

Слушно зауважує Л.Д. Удалова: “У ч. 2 ст. 65 КПК України доцільно розширити перелік осіб, яких не можна допитувати як свідків. На нашу думку, ч. 2 ст. 65 КПК України слід доповнити пунктом про те, що не може бути допитаний як свідок Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – про обставини виконання ним посадових обов'язків. Обґрунтування цієї пропозиції полягає у тому, що відповідно до ч. 2 ст. 20 Закону України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” від 23 грудня 1997 р. Уповноважений не зобов'язаний давати пояснень по суті справ, які закінчені або перебувають у його провадженні [8]. Тому він не може бути допитаний і як свідок по суті цих справ. Також ч. 2 ст. 65 КПК України доцільно доповнити пунктом про те, що не може бути допитаний як свідок *психолог* щодо того, що йому довірено або стало відомо

під час здійснення професійності діяльності. Необхідно зазначити, що у п. 1 ч. 1 ст. 69 КПК 1960 р. містилося таке положення” [9].

Згідно з п. 2 ч. 2 ст. 65 КПК України, не може бути допитаний як свідок тільки адвокат – про відомості, які становлять адвокатську таємницю. Разом із тим, відповідно до ч. 3 ст. 22 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” від 5 липня 2012 р. обов’язок зберігати адвокатську таємницю поширюється не тільки на адвоката, але і на його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об’єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю [3]. У п. 2 ч. 1 ст. 23 цього Закону вказано, що забороняється вимагати від зазначених осіб надання відомостей, що є адвокатською таємницею. Стосовно цих питань вони не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила їх від обов’язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом. Наявність наведеного положення у ч. 3 ст. 22, п. 2 ч. 1 ст. 23 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” зумовлює необхідність в уточненні змісту п. 2 ч. 2 ст. 65 КПК України. Доцільно доповнити цей пункт після слова “адвокати” словами “помічник адвоката, стажист, особа, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, об’єднанням, а також особа, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю”.

У п. 3 ч. 2 ст. 65 КПК України зазначено, що не можуть бути допитані як свідки нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю. Однак відповідно до Закону України “Про нотаріат” від 2 вересня 1993 р. [4] обов’язок зберігати цю професійну таємницю покладається не тільки на нотаріусів. Ураховуючи викладене, пропонуємо доповнити п. 3 ч. 2 ст. 65 КПК України положенням, що крім нотаріуса не підлягають допиту як свідки інші особи, які вчиняють нотаріальні дії, помічник нотаріуса, а також особи, указані у ч. 3 ст. 8 Закону України “Про нотаріат”.

Підлягає уточненню положення п. 4 ч. 2 ст. 65 КПК України, відповідно до якого не можуть бути допитані як свідки медичні працівники та інші особи, яким у зв’язку з виконанням професійних або службових обов’язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю. Доцільність уточнення змісту цієї норми пояснюється тим, що лікарська таємниця не є абсолютною. У ст. 40 Основного Закону України про охорону здоров’я встановлено, що медичні працівники та інші особи, яким у зв’язку з виконанням професійних або службових обов’язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну сторону життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків [10]. Отже, у чітко визначених законом випадках зазначені особи можуть розголосити вказані відомості. Тому п. 4 ч. 2 ст. 65 КПК України після слова “особи” слід доповнити словами “крім передбачених законодавчими актами випадків”.

У п. 6 ч. 2 ст. 65 КПК України передбачено, що не можуть бути допитані як свідки журналісти – про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації. Постає запитання: кого можна вважати журналістами. У ст. 25 Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” йдеться про журналіста редакції друкованого засобу масової інформації [6]. У ст. 1 Закону України “Про телебачення та радіомовлення” наведено визначення телерадіо-журналіста [7].

Ще одна категорія журналістів – це журналісти інформаційних агентств. Про них йдеться у ст. 21 Закону України “Про інформаційні агентства” [11]. Уважаємо, що у п. 6 ч. 1 ст. 65 КПК України доцільно уточнити термін “журналісти”.

Отже, у законі має бути закладено *загальне правило*, згідно з яким не підлягали б допиту як свідки особи, які з причини виконання своїх професійних обов’язків не мають права називати джерело або характер своєї поінформованості щодо фактів, що мають значення для справи (у т.ч. *оперативні працівники та слідчі* щодо провадження заходів ОРД чи негласних (розшукових) слідчих дій) тощо.

Враховуючи аналіз вказаних положень КПК, не зовсім зрозумілою залишається позиція законодавця *щодо звільнення від обов’язку зберігати професійну таємницю деяких із зазначених категорій осіб*.

Так, зокрема, стосовно *священнослужителів* це положення закону є втручанням держави у справи церкви, оскільки канонічне право забороняє священникам під страхом суворого покарання відкривати те, що вони почули на сповіді. І в ч. 5 ст. 3 Закону України від 23.04.1991 “Про свободу совісті і релігійні організації” передбачається, що “ніхто не має права вимагати від священнослужителів відомостей, одержаних ними при сповіді віруючих” [12].

Таким чином, священник опиняється всередині конфлікту між професійним та громадянським обов’язком. Причому за невиконання чи за відмову від виконання законодавством передбачена кримінальна відповідальність. Для вирішення цієї проблеми пропонується виключити з п. 3 ст. 65 КПК України вказівку про можливість звільнення священнослужителів від обов’язку зберігати професійну таємницю особою, що довірила їм ці відомості.

Відповідно до положень статті 63 Конституції України особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім’ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Вказане положення відтворене і в КПК України (підпункт 3 п. 1 ст. 66 КПК).

Так, відповідно до п. 3 статті 66 КПК свідок має право відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім’ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім’ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями статті 65 цього Кодексу не підлягають розголошенню.

Ми поділяємо позицію Л.Д. Удалової, що ст. 65 КПК України необхідно доповнити нормою, яка б визначала коло осіб, які вправі відмовитися давати показання як свідки [9].

Пунктами 9 та 10 статті 65 КПК передбачається, що не можуть бути допитані як свідки особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про них (п. 9), та особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо цих даних (п. 10). Положення цих пунктів названої статті КПК не викликають заперечень, оскільки будь-який витік інформації щодо названих осіб за межі кримінального судочинства становить *реальну загрозу* їхньому життю та здоров’ю.

Як відомо, суд може обґрунтовувати свої висновки лише показаннями, отриманими безпосередньо під час судового засідання або в порядку, передбаченому цим Кодексом. *Суд не має права обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них*.

Особа дає показання лише щодо фактів, які вона сприймала особисто, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом (ст. 95 КПК).

При цьому виникає питання щодо *можливості допиту у якості свідків окремих категорій осіб, яким відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, з наступним вирішенням питання про застосування по відношенню до них заходів забезпечення безпеки* відповідно до чинного законодавства і конкретних обставин справи. Маються на увазі випадки у кримінальних провадженнях щодо надання уповноваженими посадовими особами процесуального статусу свідка фізичній особі, яка не була очевидцем тих чи інших подій і обставин, які підлягають доказуванню під час кримінального провадження, а *лише знає про них з чужих слів нерідко навіть не встановлених досудовим розслідуванням фізичних осіб* (ст. 97 КПК). Слідчий чи інша уповноважена посадова особа, до компетенції якої належить питання застосування заходів безпеки у передбачених законом випадках, має вирішити проблемне питання щодо надання процесуального статусу свідка фізичній особі, яка “щось десь від когось чула” про обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (кримінальному судочинстві), а у передбачених законом випадках також вирішити питання про застосування до такої особи заходів особистої безпеки.

Відповідно до положень статті 97 КПК *показаннями з чужих слів є висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи.*

Суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення, у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів.

Як зазначається у названій статті КПК, у будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження.

Хоча чинний КПК і передбачає можливість і право суду визнати допустимим доказом показання з чужих слів незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення, у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів, проте ці положення закону викликають у фахівців у галузі кримінального процесу великі сумніви стосовно визнання отриманих таким шляхом доказів допустимими і законними. Це питання є досить проблемним і дискусійним з моменту появи вказаного інституту в системі КПК після його прийняття у 2012 році. *Ця проблема є актуальною і з позиції застосування до такої фізичної особи заходів безпеки, оскільки процесуальний статус такої особи як свідка не є безспірним та безсумнівним.*

Отже, показання з чужих слів є досить суперечливим інститутом кримінального провадження, оскільки донедавна українському кримінальному процесуальному праву він був невідомий. Цей інститут прийшов до нас з кримінального процесуального права США, в якому розроблено цілу теорію допустимості показань з чужих слів як доказів [13, с. 377].

Стосовно цього положення немає однозначного підходу серед спеціалістів у галузі процесуального права, які вважають використання чуток, якими за своєю суттю можуть бути показання з чужих слів, є неприпустимим під час розслідування злочинів, оскільки обвинувачення має ґрунтуватися на доказах, достовірність яких можливо перевірити [14, с. 431].

Так, наприклад, М.А. Погорецький зазначає, що показання з чужих слів не створюють надійних гарантій достовірності доказів, отриманих у такий спосіб, оскільки особа, яка даватиме показання з чужих слів, відповідно не може нести відповідальність за їх неправдивість [15, с. 216].

Слід зазначити, що положення ст. 97 КПК України зазнало істотної критики як з боку науковців, так і з боку практичних працівників як таке, що суперечить положенням Конституції України, нормам міжнародних правових актів у сфері захисту прав людини, нормам КПК України, які закріплюють засади кримінального провадження [16].

У зв'язку з численними критичними зауваженнями 28 січня 2013 року у Верховній Раді України під № 2112 був зареєстрований проект Закону “Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо виключення положень про визнання доказами показань з чужих слів)”, який був внесений на розгляд народним депутатом України Г. Москалем [17].

Законопроектом пропонувалося виключити статтю 97 “Показання з чужих слів” Кримінального процесуального кодексу України, оскільки її застосування створює потенційну вразливість прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України, Загальною декларацією прав людини ООН, Конвенцією Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод.

Цю позицію у своєму висновку на вказаний законопроект підтримувало і Головне науково-експертне управління Верховної Ради України.

Найважливішим у статті 97 КПК є те, що суд отримав право визнати допустимим доказом показання з чужих слів *незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення*, хоча і лише у виняткових випадках.

На нашу думку, така законодавча регламентація може бути істотною перешкодою для встановлення істини у справі, оскільки особа, яка даватиме показання з чужих слів, не може нести відповідальність за їх неправдивість, а використання чуток, якими за своєю суттю можуть бути показання з чужих слів, є неприпустимим під час розслідування злочинів, оскільки обвинувачення має ґрунтуватися на доказах, достовірність яких можливо перевірити.

Даючи показання, свідок має розповісти про факти й обставини, які йому відомі, а не давати їх оцінку чи робити з них висновки.

Отже, з огляду на зазначене, застосування у кримінальному процесі положень чинної статті 97 КПК може ускладнювати встановлення істини у кримінальному провадженні, а тому *ця стаття має бути виключена з кримінального процесуального законодавства України*.

Обвинувачення має ґрунтуватися на доказах об'єктивного характеру, а не на суб'єктивному ставленні чи на думках окремих осіб. Виключення цих положень з КПК України сприятиме більш чіткому визначенню процесуального статусу фізичної особи як свідка у кримінальному судочинстві України та прийняттю у необхідних випадках уповноваженими суб'єктами об'єктивного рішення щодо застосування до неї заходів забезпечення безпеки відповідно до чинного законодавства. Інформація щодо обставин, які підлягають доказуванню під час кримінального провадження, що стала відома зі слів невстановлених третіх осіб, може бути використана лише як підстава для побудови і перевірки оперативних і слідчих версій як під час кримінального провадження, так і в процесі оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів.

Удосконалення норм кримінального процесуального законодавства у цій частині допоможе слідчим визначитися з допитом осіб, яким відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального

провадження, у процесуальному статусі свідків та своєчасним застосуванням щодо них заходів особистої безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – № 11–12, № 13. – Ст. 88.
2. Конституція України. – Х. : ТОВ “Одіссей”, 2006. – 48 с.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 2509.
4. Про нотаріат : Закон України від 2 верес. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
5. Указ Президента України від 15 червня 1992 року №349 “Про клятву лікаря” // Збірник Указів Президента від 30.06.1992. – № 2.
6. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.
7. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 груд. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 10. – Ст. 43.
8. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 груд. 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99.
9. *Удалова Л.Д.* Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ, № 1, 2013. Стаття “Свідоцький імунітет за новим КПК України”.
10. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
11. Про інформаційні агентства : Закон України від 28 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 13. – Ст. 83.
12. Закон України “Про свободу совісті і релігійні організації”. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 25. – Ст. 283).
13. *Carmen Rolando V. del.* Criminal Procedure : Law and Practice. – [2nd ed.]. / Rolando V. del Carmen. – Pacific Grove, California : Brooks/Cole publ., 1991. – 483 p.
14. *Король В. В.* Показання як джерело доказів у кримінальному провадженні / В.В. Король, Т.В. Садова // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ ; 2013. – № 3. – С. 428–434.
15. *Погорецький М.А.* Новели проекту нового КПК України і проблеми їх реалізації у правозастосовній діяльності / М.А. Погорецький // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 1 (27). – С. 208–216.
16. *Баганець О.* “Покази з чужих слів” – новела КПК, 2012, яка сприятиме притягненню до кримінальної відповідальності завідомо невинних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.baganets.com/public/-pokazi-z-chuzhih-sl-v-novela-kpk-2012-jaka-sprijatimeprityagnennyu-do-krim-nalno-v-dpov-dalnost-zav-domo-nevinnih-os-b.html>.
17. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо виключення положень про визнання доказами показань з чужих слів) : проект Закону, зареєстрований у Верховній Раді України 28.01.2013 за № 2112 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=45570.

Отримано 22.05.2017